

JOSEF EJNAR

TO JE DOST, ŽES ZAVOLAL

TO JE DOST, ŽES ZAVOLAL

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

JOSEF EJNAR

TO JE DOST, ŽES ZAVOLAL

VZPOMÍNÁNÍ

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Copyright © Josef Ejnar, 2016

Cover Art © Lukáš Tuma, 2016

Czech Edition © Nakladatelství EPOCH s. r. o., 2016

ISBN 978-80-7557-327-8 (pdf)

A vyprávějte svůj příběh, i kdyby si ho měla přečíst
třeba jen vaše rodina.

Paulo Coelho

Děkuji své ženě za trpělivost při nesčetných odpovědích na mé otázky typu „Je tady čárka, nebo není?“ a tak podobně. Poděkování dále patří Františku Cingerovi za všestrannou pomoc a optimismus, kterým mne sytil, a také Zdeňku Pobudovi za (pozdní) seznámení s nakladatelskými procesy.

I. KOŘENY

VŠECHNO VŽDYCKY NĚJAK ZAČÍNÁ...

U okna přízemního jednopokojového bytu rodiny Vojířových v pražské Legerově ulici stojí skromný vánoční stromek. Tři děti se těší na nadílku. Nejmladší Pepík se marně dívá po něčem větším na hraní. Až nakonec pro sebe nalezne dárek v malé krabičce. Dychtivě ji otevře: stříbrná koruna!

Otec Antonín se tváří důstojně, významně pokyvuje hlavou a říká: „Važ si jí, tu hned tak někdo nemá.“

Hned první den po svátcích vyrazí Pepík s kamarády, aby se s nimi za tu korunu něčím opravdu žádoucím potěšil. Cukrárna jim za ten velký peníz nic nenabídne, vždyť končí rok 1917, předposlední rok války. V hračkářství za to nakoupí pro každého po plátěném sáčku plném kuliček a pro sebe navíc jakéhosi hadrového panáčka se širokým úsměvem v růžové tváři. Z koruny tak zbude pár drobnášek.

Desetiletá Marie Soukalová vyhlíží z okna tátu. Konečně! Pozná ho podle chůze na dálku, a že je to napříč náměstím Jiřího z Poděbrad dobrých dvě stě metrů. Seběhne po schodech činžáku v Přemyslovské ulici a řítí se tátovi vstříc. Tak ráda si ho teď po návratu z fronty užívá, když ho léta znala jen z dopisů polní pošty. Vyskočí mu do náruče, on se směje a vyzdvihne ji do výšky.

Jak je silný a hezký, říká si Máňa, a už se s ním vede za ruku k domovu.

Otec Václav je považován za velmi zručného a nápaditého truhláře, má jenom jednu profesní nectnost, málokdy vydrží delší čas

v jednom místě, stačí malé nedorozumění s mistrem a už se uráží a není s ním rozumná řeč.

„Své umím a nedám se nikým sekýrovat,“ odpovídá doma na ženiny nářky, že už zase několik dní nevydělává. Ještěže ona ochotně vypere prádlo zámožnějším sousedům a s tou troškou peněz dokáže dobře hospodařit...

Je jaro, všechno voní, tolika příslibů s sebou nese svěží větřík odkudsi od Albertova, a tak Pepík rádí venku s kluky až do tmy. Upocený a špinavý až hrůza se hrne domů, ale hned za dveřmi narazí na přísnou otcovu tvář.

Je to smůla, otec šéfuje kulisákům Vinohradského divadla a běžně se tam zdržuje do noci, ale zrovna dnes se nehraje, a tak si jindy nevšímavý pan Antonín může zahrát na starostlivého tatínka: „Kde se couráš tak pozdě?“

„Pojď se najíst,“ vyzve matka syna nezúčastněným hlasem a to otce ještě více popudí.

„Tobě nevadí, že si neumyl ruce,“ obrací se na ni, „a že přijde domů jenom se vyspat?“

Matka jen unaveně pokrčí rameny a kluk se rychle chopí lžice.

Otec cítí, že jaksi není dost respektován, a tak vyštěkne: „Ukaž mi tu korunu, cos dostal o Vánocích!“

Klučina ustrašeně skloní hlavu do talíře.

„Tak bude to?“ naléhá otec.

„Já ji už nemám, tatínku.“

„Jak to, nemáš?“

„Koupil jsem si kuličky a támhletoho paňáka Ferdu, co leží na polštáři.“

„Tak ty můj dárek klidně vyhodíš oknem a nějaký Ferda je ti milejší?“ Teď už otec křičí a vytahuje z kalhot pásek. „Já ti ukážu Ferdu!“

Pepík prchá, ale je dostižen a bit. Je bit všude, kam otcova vzteklá paže dosáhne. Matka se staví mezi ně a také jednu slízne, Pepíkovi sourozenci se krčí a brečí za stolem, otec si vezme klobouk a práskne dveřmi. Slzy se koulí po chlapcově umouněné tváři, zajíká se pokořením, bolestí i pocitem dosud nepoznané nespravedlnosti.

Mánin otec Václav si uvazuje kravatu a usmívá se na sebe do zrcadla. Máňa, nebo také Mařenka, jak jí někdy říkají, ho se zalíbením pozoruje. Ne však matka. „Kam zase utíkáš takhle navečer?“ ptá se podrážděně.

„Na schůzi, Marjánko, vždyť víš, o co v těchto dnech jde...“, smířlivě na to otec.

„Já jen, že schůzujeteš skoro každý večer a leze to do peněz.“

„Snad si je vydělám, nebo ne?“

„Měj rozum, Václave, vždyť žijeme z ruky do huby a tebe doma téměř nevidíme. Jako by válka ani neskončila.“

„Šák už brzo doschůzujem, jen co se v republice udělá pořádek“, ukončuje debatu Václav a raději rychle odchází.

Matka se za ním podívá z okna.

„Ani nezamával jako dřív...“, řekne přiškrceným hlasem a po tváři jí stéká slza.

Nebude dětem vykládat, čeho se ještě bojí. Václav se vždy líbil ženám. I ji okouzлил uhlazeným chováním, hezkou mluvou a dopisy úhledně psanými bez jediné pravopisné chyby, jak jí potvrdily i kamarádky, když se dopisy pochlubila. Domov ho však brzy po svatbě omrzel. A jak mohl, tak si užíval po městě s kamarády. Co se ale pak v dopisech z fronty nasliboval, že po válce bude jiný, že se bude držet doma, vždyť až teď prý pochopil, co pro něj rodina znamená.

Do bytu vběhne patnáctiletý Václav junior a hned se shání po jídle. Tomu táta mimo domov nevadí, naopak, nikdo ho aspoň neplísní.

Mařenka se ale sklání nad úkoly a do usměvavého obrazu táty se jí pomalu vkrádá nejistota a smutek.

Čtrnáctiletý Pepík Vojířů má vlasy černé jako uhlí a dobrou paměť. Škola ho však nebere. Zato drobné dětské role u táty v divadle – to je jiná. Ještěže ho sem přivedl, aby si přivydělal. Mnoho korun na ruku však za své hraní neobdrží. Většinu musí odevzdat otci. Ten zvedá prst a prohlašuje: „Ještě bys to utratil za hlouposti, budu ti to dávat na knížku a jednou mi poděkuješ.“

Pepíkovi je to jedno, hlavně že může každý den vdechovat opojnou atmosféru jeviště a zákulisí. Poznává, kteří z herců jsou nejváženější, a každá pochvala od nich (proč by klukovi neudělali radost?) mu zvedá sebevědomí. Končí měšťanku a tajně si říká, že by nebylo špatné být také hercem.

Každý večer na představení hraje takovou zvláštní hru: vybere si jemu nejsympatičtější roli nebo herce a soustředěně sleduje jeho part. Po několika reprízách pravidelně zjišťuje, že se mu repliky sledované postavy právě včas vybavují a tiše si je v zákulisí přeříkává. Šlo by mi to, říká si, ale co řekne mému tajemnému přání otec?

Jednoho dne se konečně odhodlá, a když spolu pozdě večer směřují k domovu, zeptá se:

„Jestli, tati, poznáš, o jakou jde hru?“ a vychrlí na kulisáckého mistra jeden dialog za druhým, a mezitím ještě nějaký ten monolog. Nutno přiznat, že pan Antonín hru brzy pozná, vždyť kulisáci si také rádi „každý nový divadlo“ poslechnou.

„Teda, chlapče, paměť máš výbornou, to já bych nesvedl,“ usměje se otec polichocen schopnostmi svého potomka. Jdou mlčky dál a domů zbývá už jen kousek, kousíček cesty.

„Já bych chtěl být hercem, tati, chodit s tebou každý den do divadla... I mistr Bohuš Zakopal už mi dvakrát říkal, že mám talent a pamatováka...“, vyhrkne Pepík a čeká.

Otec zvolní krok, pak se zastaví. Je očividně zaskočen. Není zvyklý, aby kluk o něčem vážnějším sám rozhodoval, aby přemýšlel dokonce samostatně o své budoucnosti. Co mu na to má říci? Vždyť zatím měl sám jen mlhavou představu, že se Pepík něčím vyučí, jak se to už daří jeho staršímu bratrovi. Kluci přece museli po něm, Antonínovi, zdědit manuální zručnost a řemeslo má zlaté dno...

„To si ještě musím moc rozmyslet,“ řekne nakonec Pepíkovi.

Kdo ví, co a jak rozmýšlel, ale nakonec od své řemeslnické představy neustoupil, a tak zklamaný chlapec nastoupí jako učeň černého řemesla v jedné smíchovské továrně a až do konce života bude litovat, že si tenkrát nedokázal prosadit svou a že se naučil dělat práci, která ho nikdy nebavila a od které zběhl hned, jak jen to bylo možné.

Učitelka dětem ohnivě líčí slavnou bitvu na Vítkově. Popisuje barvitě, jak husitské cepy rozbíjejí lebky cizáků – křižáků. Je vidět, že je vlastenkou každým coulem. Potom se děti vyptává, co si z vyprávění pamatují. Padne i otázka, jak Žižkovy bojovníky nazýváme. Nikdo neví. Máňa Soukalová v oprané zástěrce zvedá ruku.

„Táboři, prosím, podle města Táboru, které si husité postavili.“

Máňa miluje dějepis, hltá a prožívá každé učitelčino slovo. Ta teď s přísnou tváří jen souhlasně pokyne hlavou a ptá se dále, co znamená výraz „pod obojí“.

„Tak si říkají husité,“ odpovídá vyvolaný žák. Další také neví. Máňa paže se opět domáhá slova, ale marně. Slečna učitelka raději s úsměvem vyvolá urostlého chlapce v obleku s kravatou. Ten ale jen mlčí a klopí hlavu.

„No přece, jak jistě víš, Františku, husité přijímali nejen tělo páně (hostii), ale i víno (krev Ježíšovu) jakožto symbol rovnosti všech křesťanů před bohem, přečti si o tom v učebnici a vyříd' pozdrav

panu otci," říká stále vlídně učitelka. František je totiž synem jednoho z nejbohatších pražských advokátů. Máňa hledí do lavice a je jí pojednou do pláče. Proč jako už tolikrát předtím nevyvolala mě, ale někoho z těch nafintěných panáků, co nic nevědí?

Nejen velké rány někdy zabolí, ale i prožité maličkosti se jako prach usazují v dětské duši do obrazu světa lidí.

Jako ve třech divadelních jednáních prožije Máňa ztrátu zbožňovaného tatínka. Poprvé, když jednoho dne oznámí, že od rodiny odchází k jiné ženě, prý vynikající soudružce, podruhé, když se po roce objeví a žádá o návrat, ale je hrdou matkou i dcerou odmítnut, a pak o něco později potřetí, když přijde oznámení o jeho tragické smrti na pile ve vzdálené Železné Rudě. Tísňivé ticho vládne toho dne v domácnosti, a když se Máňa v noci probudí, zaslechne matčiny tlumené vzlyky. Jak rozporné jsou někdy lidské city!

* * *

Pepík Vojíř hledá své místo v životě. Divadlo už oželel jako ztracenou příležitost. Teď dělá poslíčka v obchodě s textilem a boxuje. Je obávaným soupeřem ve smíchovském Boxing clubu pro svou rychlou reakci, tvrdou ránu a bojovné srdce. Chová se jako frajer, rváč a úspěšný svůdce děvčat, ale o světě kolem sebe mnoho neví. Aniž to tuší, prošel právě v práci úspěšně zkouškou poctivosti.

„Pepíčku, tady mají balíček, je tam spousta peněz, tak dají pozor, ať o něj nepřijdou. Za hodinu by ho měl odevzdat v té dílně ve Strašnicích, co už tam jednou byl.“

Pepíka ani nenapadne nějaký podraz, zásilku předá včas, a tak na něj obě starší majitelky obchodu nedají napříště dopustit. Kolik ale mohou mladému potřebnému klukovi za jeho nenáročnou práci zaplatit?

Chudá holka většinou nemůže počítat se zázraky z „červené knihovny“. Musí se o sebe umět postarat. Proto se Máňa učí švadlenou, tedy dámskou krejčovou, jak se psává oficiálně. Baví ji to, sama si vymýšlí modely šatů. Mistrová si ji ráda ponechá i po vyučení a svěřuje jí ty nejnáročnější zakázky i zákaznice. Moc si tou mravenčí dřinou nevydělá, v téhle branži zaměstnanci nezbohatnou. Není divu, že spolupracovnice mezi sebou remcají a chtěly by přidat. Pak jedna navrhně: „Řekni jí to Máňo ty,“ rozuměj majitelce salonu, „my to tak neumíme a tebe si ona považuje...“

Máňa tedy promluví jménem ostatních. Šéfová se zatváří překvapeně, pak podrážděně, ale nakonec pobaveně.

„Tak která z vás, děvčata, Marii pověřila? Zvedněte ruku!“ Ticho. Slyšet je jen horlivý vrkot šicích strojů. „Tak holky, přihlaste se,“ zaprosí Máňa. Hlavy jsou však skloněné u rozpracovaného díla, ve sklopených očích mají strach.

„Tak vidím, Máňo, že mluvila jenom za sebe, příště se ostatních nedovolávala a nevymýšlela si.“

Máňa zrudne a mlčí.

Jestlipak si tohle poučení odnese do života? Po chvíli se šéfová vrací a zastaví se nad Máňou: „Aby viděla, že mám uznání, ona si za svou práci větší plat opravdu zaslouží a dostane ho.“

Máňa ani nepoděkuje. Něco jí v tom brání a nejraději by se neviděla. Majitelka vítězně odchází a ani díky nečeká. Vždyť té nespokojené bandě pěkně vytřela zrak.

To odpoledne po práci si jako každou sobotu vyjde Máňa s kamarádkou do „Rígráku“, tedy do Riegerových sadů, a potom si tam ve venkovním altánu zatančí. Pyšní se hřívou nepoddajných medově zlatavých kadeří a novými blankytně modrými šaty vlastní výroby. Modré lodičky klapou po dlažbě, její krok je lehký, mládí si tu vykračuje s celým svým půvabem.

„Podívej, to je hezkej kluk,“ naklání se k ní kamarádka Andula, „a pořád po tobě kouká.“

Park je plný barev a vůní, party kluků a holek se navzájem pozorují a provokují. Máňa šlehne okem po těch dvou, co je sledují, a pocítí cosi dosud neznámého a znepokojujícího, když zahlédne toho snědého kluka s drzým pohledem, jak na ni bezostyšně civí. Máňa chodí tancovat pravidelně, zbožňuje ten pлавný pohyb, jde z náruče do náruče, jediný kousek nevynechá, ale všichni tanečníci jsou pro ni jen partnery pro tanec, nic víc. Ale tenhle kluk?

Dělají s Andulou, jako když své dva stíny nevidí, ale potom s nimi najednou srovná krok ten druhý, blondák, a říká překvapivě nesměle:

„Kamarád se nechá ptát, jestli se můžeme na kus cesty připojit?“ a bere Andulu jakoby nic pod paží. Ta vrhne na Máňu chápavý pohled. „Proč ne, místa je tu dost.“

Kam zmizela ta očekávaná drzost, pomyslí si Marie a pocítí o to větší zvědavost. Pak jdou všichni čtyři společně, klábosí o všem a o ničem, jak to tak bývá. V zahradní restauraci vyhrává hudba, na dlážděném parketu si i zatančí, ten tmavý kluk není žádný zvláštní tanečník, spíš horší, ale najednou to pro Máňu není vůbec důležité. Vnímá jen pevnost paží, o které se opírá. Chlapcův obdivný a uhrančivý pohled ji nutí každou chvíli uhnout očima... Tak se seznámila Marie Soukalová s Pepíkem Vojířem a jeho nejlepším kamarádem Vencou.

Bývalo častým zvykem dávat nejstarším potomkům jména po rodičích. Mariina matka, také Marie, právě nosí na stůl skromný nedělní oběd, a když je po polévce, vysloví to, na co se už dlouho chystá:

„Víte, Pepíčku, nic proti vám nemám, vypadáte na řádného mužského a holky se držíte už přes dva roky, ale abyste se vzali, to byste ji musel zajistit. Přijdou třeba děti a při vašem platu abyste

si přivydělával žebrotou. Začněte dělat něco pořádného a pak vám holku ráda dám.“

Máňa štouchne Pepíka loktem: „Tak to řekni, nestyd' se!“

Pepík se ošije a nejistě promluví: „No dobrá, ale nesmíte se smát. Kamarád začal hrát v takové klukovské kapele, rok se učil na saxofon a teď vystupují po barech a na tanečních večírcích a slušně si vydělají. Půjčil mi tu svou altku, to je saxík, co dává ty vyšší tóny, a ještě ten den se mi podařilo fouknout stupnici.“ Vysvětluje pak své budoucí tchýni, co ten saxofon vůbec je. Dřív neznámý nástroj, který přišel z Ameriky, kovový a pěkně lesklý a hlavně oblíbený mezi mladými...

„Tak muzikantem byste chtěl být, Pepíčku,“ podiví se starší Marie, „jen tak zničehonic?“ a kroutí nevěřícně hlavou.

Pepík na to beze slova sáhne pod stůl a otevře černé pouzdro. Sluneční paprsky zatančí po ladné kovové lastuře, Pepík navlhčí plátek. Zkusí nátisk a pak zafouká pár tónů. Zvednou se odspodu a vyhoupnou se do výše, trochu zaskřípou, ale znějí, vyrazí oknem do ospalého ticha nedělní ulice. Matka Marie si honem zacpává uši před tou nečekanou silou decibelů.

„Tak se tedy staňte muzikantem a pak uvidíme,“ řekne, když se vzpamatuje.

„Jenže je tu takový háček,“ leze pomalu z Pepíka, „tenhle nástroj je Vencův a za chvíli ho musím vrátit, aby mohl večer hrát, starý se zatím koupit nedá a nový je dost drahý, šetřil bych na něj nejmíň rok. Půjčíte mi nějaké peníze, když poprosím, abych mohl co nejdřív pravidelně cvičit a potom hrát?“

Je to poprvé v životě, že někdo žádá chudou vdovu o půjčku, ale ona přece (jako mnoho prostých lidí) myslí také na zadní kolečka a po léta poctivě strádá. Nastalé rozpačité ticho přeruší dcera:

„Mami, on to jistě vrátí, neboj se, já mu také něco přidám.“

Tu neděli se matka Soukalová stala nečekaně věřitelkou a naštěstí toho nemusela nikdy litovat. Pepík na její dobrý skutek nikdy

nezapomněl. Pilně se učil od zkušenějších kamarádů, cvičil a cvičil. Za rok pochytil tolik, že zafoukal všechny tehdy oblíbené šlágry v několika tóninách. S drzostí vlastní především mládí (a hlupákům) začal úspěšně vystupovat se třemi dalšími odvážlivci v kavárnách, barech i v horských hotelích. Zase se jednou potvrdilo, že nouze naučila Dalibora housti. Skoro doslovně. Tvář si saxofonista Vojtěch přizdobí ulíznutými vlasy podle módy a fešáckým knírkem a po roce hraní svůj dluh matce své dívky dokáže splatit.

Pečlivost, pracovitost a invence švadlenky Marie Soukalové ji postupně přivedou až do špičkového pražského módního salónu Rosenbaum na Národní třídě. Majitel je švihák a bývá při své „inspekci“ v dílně středem toužebných pohledů pilně pracujících zaměstnankyň. Ty ovšem netuší, že svým založením nemá o ženy jiný, než pracovní zájem. Marie je šťastná, že si její šikovnosti všimne, pochválí ji a svěřuje jí náročné zakázky.

„To ti je Pepíčku tak sympatický člověk,“ vychvaluje šéfa a Pepík tak trochu skřípe zuby žárlivostí. Netuší, že zcela zbytečně.

Tehdy se mladé páry nebraly uspěchaně, chodily spolu i mnoho let, než třeba dostudovaly nebo našetřily na zařízení bytu a pronájem. Po sedmi letech známosti se mohli konečně novomanželé Vojtěchovi nastěhovat do družstevního jednopokojového bytu v přízemí poblíž vršovických kasáren. Slunce tam do oken nesvítí, jak si mladá paní přála, ale třeba se někdy v budoucnu i její přání splní...

II. ZDROJE

